

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Mücâhid, *Kitabü's-seb'a* (nşr. Şevki Dayf), Kahire 1972, s. 16-33, 88, 92, 98, 99; İbnü'n-Nedîm, *el-Fihrist* (Şüveymî), s. 153-154; Hatîb, *Târîhu Bağdâd*, V, 144-148; Enderâbî, *Kırâ'âtü'l-kurrâ'i'l-ma'rûfîn* (nşr. Ahmed Nusayyif el-Cenâbî), Beyrut 1407/1986, s. 29, 31-33; İbn Hayr, *Fehrese*, s. 23-24; Yâkût, *Mu'cemü'l-üdeba'*, V, 65-73; Ebû Şâme, *el-Mürşidü'l-vecîz*, s. 162, 187-192; Zehebî, *Ma'rîfetü'l-kurrâ'* (Altıkulaç), I, 468; II, 533-538, 549 vd., 589 vd.; a.mlf., *A'lâmü'n-nübelâ'*, XV, 272-274; İbn Kesîr, *el-Bîdâye*, XI, 185; İbnü'l-Cezerî, *Ğâyetü'n-Nihâye*, I, 139-143, 206-207; II, 54-56; a.mlf., *en-Nesr*, I, 33-35, 36, 39; *Keşfü'z-zunûn*, I, 1320; *İzâhu'l-meknûn*, II, 350-351; *Hedîyyetü'l-ârifîn*, I, 59; Sezgin, *GAS*, I, 14; Brockelmann, *GAL Suppl.*, I, 328-329; A. J. Arberry, *Arabic Manuscripts*, Dublin 1963, VI, 146; W. Montgomery Watt, *İslâm Düşüncesinin Teşekkül Devri* (trc. E. Ruhi Fiğlalı), Ankara 1981, s. 327-328; J. Robson, "İbn Muđjahid", *EP* (İng.), III, 880; Ahmed Pâketçî, "İbn Mücâhid", *DMBİ*, IV, 582-584.

TAYYAR ALTIKULAÇ

İBN MÜFERRİĞ

(ابن مفرج)

Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed
b. Muhammed el-Kurtubî
(ö. 380/990)

Mâlikî fakihî ve muhaddis.

315 (927) yılında Kurtuba'da (Cordoba) doğdu. Babasının büyük dedesi Müferric, Abdurrahman b. Hakem veya Abdurrahman b. Muâviye'nin mevlâsı idi (Kâdî İyâz, II, 435). İbn Müferric Kurtuba'da Kâsım b. Asbağ, Muhammed b. Abdullah b. Ebû Düleym, Muhammed b. Muhammed b. Abdüsselâm el-Huşenî, Ahmed b. Ubâde er-Ruaynî ve akranlarından hadis dinledi. 337'de (949) çıktığı hac ve ilim yolculuğu sırasında Hicaz, Yemen, Şam ve Mısır'a uğradı; aralarında Ebû Saîd İbnü'l-A'râbî, Hayseme b. Süleyman, Ebû'l-Hasan İbn Nâfi' el-Huzâî, Ebû'l-Abbas es-Sükkerî, Ebû Muhammed İbnü'l-Verd, İbnü's-Seken, Ebû Ali Hasan b. Mervân el-Bezzâz, Ebû Ya'kûb İbn Hamdân ve Ebû'l-Meymûn Abdurrahman b. Râşid'in de bulunduğu birçok âlimden hadis öğrendi. Endülüs'te ve ziyaret ettiği bölgelerde pek çok kimse kendisinden hadis rivayet etti. Bunlar arasında hocası Ebû Saîd İbn Yûnus, Ebû'l-Velîd İbnü'l-Faradî, İbrâhim b. Şâkir, Ebû'l-Mutarriif Abdurrahman b. Mervân el-Kanazî ve Ebû Ömer et-Talemenkî gibi âlimler yer almaktadır. 345 (956) yılında Endülüs'e dönen ve II. Hakem'in yanında saygın bir yeri bulunan İbn Müferric İsticce (Ecija) ve Reyve (Rayyo, Raiyo) şehirlerinde kadılık görevinde bulundu. 11 Receb 380 (4 Ekim 990) tarihinde vefat etti.

Hadis ilminde ve özellikle hadis ricâli konusunda derin bilgi sahibi olan İbn Müferric'in fikhü'l-hadîse ve Hasan-ı Basrî ile Zührî'nin görüşlerini derlediği kitapları başta olmak üzere tâbiîn fikhına dair eserler telif ettiği, Kâsım b. Asbağ'ın rivayetlerini mûsned şeklinde topladığı, ayrıca şiirinin bulunduğu kaydedilmektedir. Kâdî İyâz, *Tertîbü'l-medârik*'te Endülüs ulemâsıyla ilgili olarak kendisinden birçok nakilde bulunmuştur (III, 575).

BİBLİYOGRAFYA:

İbnü'l-Faradî, *Târîhu 'ulemâ'i'l-Endelûs* (nşr. Rûhiyye Abdurrahman es-Süveyfî), Beyrut 1417/1997, s. 367-368; Humeydî, *Cezvetü'l-muktebis* (nşr. Muhammed Tâvî et-Tancî), Kahire 1953, s. 38; Kâdî İyâz, *Tertîbü'l-medârik*, I, 200, 206; II, 435, 547, 727, 749, 787; III, 575; Dabbî, *Bugyetü'l-mültemis*, Kahire 1967, s. 49-50; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ'*, XVI, 390-391; a.mlf., *Tezki-retü'l-huffâz*, III, 1007-1009; Yâfiî, *Mir'âtü'l-cenân*, II, 409; İbn Ferhûn, *ed-Dibâcû'l-mühzeb*, II, 314; Süyûtî, *Tabakâtü'l-huffâz* (Lecne), s. 400; Makkarî, *Nefhu't-tîb*, II, 218-219; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, III, 97.

KÂMİL YAŞAROĞLU

İBN MÜFERRİĞ

(ابن مفرج)

Ebû Osmân Yezîd
b. Ziyâd b. Rebîa el-Himyerrî
(ö. 69/688)

Hiciv şairi.

Basra'da doğdu ve orada büyüdü. Aslen Yemenli Yahsub kabilesine mensuptur. Farsça şiirler de yazması, soyunun İslâm'dan önce Yemen'e göç etmiş olan İranlılar'la ilgisi olabileceğini düşündürmektedir (Şevki Dayf, II, 235). Bu sebeple muhadram şairlerden olması da muhtemeldir (Cezzâr, III, 1584). Dedesi veya babası, tuttuğu bahiste bir tulum sütü bir defada içip bitirdiği için "Müferrîğ" (boşaltan, bitiren) lakabı ile anılmıştır. Ne-sebi Yezîd b. Ziyâd b. Rebîa b. Müferrîğ el-Himyerrî (İbn Hallikân, VI, 342) ve Yezîd b. Rebîa b. Müferrîğ el-Himyerrî olmak üzere iki şekilde geçer (Ebû'l-Ferec el-İsfahânî, XVIII, 254). Meşhur şair Seyyid el-Himyerrî onun torunudur.

İbn Müferrîğ'in, Sicistan Valisi İbn Ebû Bekre (671-673) ve Horasan Valisi Saîd b. Osman b. Affân'la dostluk kurduğu döneme kadarki hayatı hakkında yeterli bilgi yoktur. İbn Ebû Bekre tarafından Sicistan'a davet edilen İbn Müferrîğ onun için bazı kasideler yazmıştır. Saîd b. Osman Horasan valisi olunca ondan kendisiyle beraber gelmesini istemiş, ancak İbn Müferrîğ, İbn Ebû Bekre'den sonra Sicistan'a vali tayin edilen Abbâd b. Ziyâd b. Ebîh ile

kalmayı tercih etmişti. İbn Hallikân (VI, 344), Saîd b. Osman'ın İbn Müferrîğ'i Abbâd b. Ziyâd konusunda uyardığını ve istediği zaman Horasan'a gelebileceğini söylediğini kaydeder.

İbn Müferrîğ, Abbâd b. Ziyâd ile beraber Sicistan'a gitmiş, bir süre onunla birlikte kalmış, bu sırada kendisinden pek hoşlanmayan Abbâd'ın kardeşi Ubeydullah ile aralarında bir sürtüşme meydana gelmiştir. Bu olay, daha sonraki yıllarda şairin Ubeydullah'ı ağır bir dille hicvetmesine sebep olmuştur. İbn Müferrîğ, Abbâd'dan Saîd b. Osman'ın yanına gitmek için izin istemiş, Abbâd'ın izin vermemesi üzerine hicivlerinin dozunu arttırınca Abbâd onu hapsedmiş, köle, câriye, at ve silâhı ile eşyalarını sattırıp parasını alacaklılarına dağıttırıştır. İbn Müferrîğ, çok sevdiği köle ve câriyesinin satılmasından dolayı duyduğu üzüntüyü bir şiirinde dile getirmiştir (*Divân*, s. 95-97).

Hapiste iken Abbâd'ı hicvetmenin kendisine yarar sağlamayacağını anlayan İbn Müferrîğ onun hakkında iyi şeyler söylemeye başlayınca serbest bırakıldı. Önce Basra'ya, daha sonra Dimâşk'a giden şair, burada da Abbâd'ı ve babası Ziyâd b. Ebîh'i hicvetmeye devam etti (Ebû'l-Ferec el-İsfahânî, XVIII, 186). Ubeydullah b. Ziyâd, İbn Müferrîğ'in kendisi ve ailesi hakkındaki hicivleri Basra'da halkın diline düşünce onu hapsetti. Akarabası Münzir b. Cârûd'un aracılığına rağmen onu öldürmek için Muâviye'den izin istedi ve hicivlerinin Muâviye'ye kadar uzandığını, Muâviye'ye zina isnat edip oğlu Yezîd'e de küfrettiğini (*Divân*, s. 230-232) bildirdi. Ancak İbn Müferrîğ'in kabilesi Yezîd taraftarı olduğundan başka bir yolla cezalandırılması istendi. Ubeydullah da onu bir müşil içirdikten sonra eşeğe bindirip Basra sokaklarında dolaştırdı. Şair bu durumda bile onu eleştirmeye devam etti. Söylediği Farsça bir beyitte (Câhiz, I, 143) Ziyâd'ın annesi Sümeyye'ye dil uzatmaktan geri kalmadı. Ubeydullah'a, "Senin bana yaptığını su temizler, fakat benim senin hakkındaki sözlerim çürük kemiklerine kadar işleyecektir" deyince Ubeydullah onu tekrar hapse attırdı (Ebû'l-Ferec el-İsfahânî, XVIII, 264; İbn Hallikân, V, 392). Şair, Ubeydullah'ın kendisine yaptığı kötü muameleleri bir şiirinde dile getirmiştir (*Divân*, s. 53-59). İbn Müferrîğ hapiste de Ziyâd ailesini hicvetmeye devam edince Ubeydullah onu Sicistan'da bulunan kardeşi Abbâd'a gönderdi. Abbâd da evlerin ve dükkânların duvarlarına yazdığı hicivleri tırnaklarıyla kazıyıp sildirdikten sonra onu hapsetti.